

B o s s c h e K e r m i s - o n d e r n e m i n g e n .

Dankzij de welwillende medewerking van dhr. *Henny van Oers* uit Waalwijk van de Stichting Kermiscultuur, is er wat meer bekend over de Bossche kermisexploitanten *Giezen en Vermolen*.

Deze ondernemers namen met hun attracties regelmatig deel aan de jaarlijkse Bossche Kermis.

DE DRAAIMOLEN VAN GIEZEN.

Toen dhr. B.M. Giezen, aan het eind van de vorige eeuw, een draaimolen kocht van een zekere Leander uit Wageningen kon niemand vermoeden, dat deze molen bijna honderd jaar op de Nederlandse Kermissen zou staan.

Deze eigenaar Bernardus Marinus Giezen werd geboren te Doetinchem op 25 september 1864. In Doetinchem was B.M. Giezen later ook werkzaam als koopman, maar na enige tijd vertrok hij naar Nijmegen. Op 23 december 1895 vestigde hij zich vanuit Nijmegen te Wageningen.

Hij was gehuwd met Petronella Johanna Leander, geboren te Nijmegen 7 december 1867. Uit dit huwelijk werden vier kinderen geboren: Maria Johanna geboren 18 januari 1884; Andreas Gerhardus geboren 3 maart 1891; Wilhelmina Johanna geboren 25 september 1895 en Bernardus Marinus geboren 10 april 1898.

Op 20 April 1900 kwam mevrouw Petronella Johanna Giezen – Leander te overlijden en bleef dhr. Giezen alleen met de kinderen achter. Later zou hij opnieuw in het huwelijk treden met mevrouw de Wed. Vermolen – Pais, die zelf ook kinderen had.

Een van die kinderen, Ben, zou later de molen overnemen. In het begin gebeurde dit nog samen met zijn broers onder de naam: *de Gebroeders Vermolen* maar later zou hij de molen alleen gaan exploiteren.

Maar om terug te komen op dhr. Giezen, deze had dus inmiddels een draaimolen gekocht van dhr. Leander en daar dhr. Giezen uit Doetinchem afkomstig was bezocht hij in eerste instantie alleen de kermissen in de Gelderse Achterhoek. Later ging hij ook de kermissen in het zuiden afreizen.

In 1919 bezocht hij voor de eerste maal de Tilburgse Kermis. Hij had eigenlijk best wel eerder in Tilburg willen pachten, maar hij durfde in eerste instantie niet zo goed want zijn schoonvader, dhr. Leander, had hem eens verteld, dat Tilburg de naam had als zijnde de stad met het hoogste percentage alcoholisme en de meeste vechtersbazen en messentrekkers. Ook had de dhr. Leander verteld, dat in Tilburg het bloed onder de vloer van de danstenten vandaan droop. Maar ondanks alles pachtte dhr. Giezen toch in Tilburg en hij zou daarna nog vele jaren de Tilburgse Kermis blijven bezoeken.

Natuurlijk werd de molen in die tijd niet elektrisch aangedreven en er was ook geen sprake van elektrisch licht. De aandrijving geschiedde in het begin met mankracht, iets wat een behoorlijk zwaar karwei was. Later gebeurde dit door twee paarden: Max en Vos, die om de beurt de molen moesten trekken. Als de molen dan moest stoppen werden er enkele planken, die aan de molen vastzaten, in de manege gegooid waarnaar men op deze planken ging staan.

Van modern vervoer was in die dagen natuurlijk ook nog geen sprake.

Het vervoer geschiedde in het begin met boerenkarren, die door paarden werden voortgetrokken., maar ook schijnt de molen nog vervoerd te zijn geweest per schip; de onderdelen werden dan door middel van een handkar van het schip naar het kermisterrein gereden.

Dhr. Giezen was in die tijd ook niet in het gelukkige bezit van een woonwagen en al het huishoudelijke leven speelde zich af in een tent, waarin men moest eten en slapen.

Het schijnt zelfs dat er in die tijd exploitanten waren die met hun gezin rond de mast van de molen woonden.

Later kocht dhr. Giezen een vierwielige as waarop een pakwagen gebouwd moest worden.

Dit bleek echter geen succes, want de ijzeren ringen die om de houten wielen zaten liepen er regelmatig af en de wagen hield het dan ook niet lang uit. Daarom werd besloten om maar een nieuwe te laten bouwen en enige jaren later werd de draaimolen vervoerd met drie pakwagens.

Deze pakwagens werden ook nog eens genummerd, wat een idee was van zoon Andries. In Nijmegen werd daarna de eerste vrachtauto gekocht, een Mercedes – Benz.

Het wagenpark bestond toen uit een vrachtauto; een woonwagen en 2 pakwagens.

Dit betekende echter wel, dat er drie heen en weer gereden moest worden om al het materiaal over te brengen. Later zou de Mercedes vervangen worden door een *Daag* die op zijn beurt weer de wagens van de molen van de ene naar de andere kermis reed.

De eerste verlichting in de molen bestond uit carbidlampen, later werden die weer vervangen door *Washington Pergaslampen* waarvan men er 40 kleine op de ring had zitten en 6 grote op de molen. Later zou de molen ook nog met petroleumlampen verlicht worden.

De eerste echte elektrische verlichting kreeg de molen op de kermis te Helmond. Deze verlichting zat echter niet in de molen, maar was bevestigd op vier lange palen die rond de molen stonden opgesteld. De elektrische lampen boven op die palen beschenen de molen van buitenaf; maar het is niet bekend of dit nu wel zo'n succes was. Op de kermis in Etten – Leur kreeg de molen de eerste binnenverlichting

Natuurlijk was er in al die jaren ook het een en ander veranderd aan de molen. Zo kwam er o.a. een nieuw plaatrabat, dat werd ontworpen en gemaakt door Andries Giezen, die ook het beeldhouwwerk; de paarden en de gondels voor zijn rekening nam.

De beeldhouwde leeuwenkoppen tussen de plaatrabatten op de kap werden vervaardigd door Gijs van Nieuwenhuisen. Deze Gijs van Nieuwenhuisen lustte graag een borreltje; was nogal eens een keer weg en op een dag, toen er nog een leeuwenkop gemaakt moest worden, was dhr. Giezen het beu en besloot die laatste leeuwenkop zelf maar te maken. Beeldhouwer Gijs had de leeuwenkoppen gemaakt met een open bek, maar dat lukte dhr. Giezen niet en daarom maakte hij maar een kop met een dichte bek.

Ook werden later de koperen stangen in de molen vervangen door nikkelstangen.

Op de kermis te Zaltbommel = omstreeks 1925 = kreeg de molen zijn eerste elektromotor en konden de paarden voortaan op stal blijven.

De muziek in de molen werd in eerste instantie verzorgd door een hoornblazer, die hierbij ook nog de trommel sloeg. Later kwam er een cylinderorgel in de molen, dat in Rotterdam gehuurd werd. In het voorjaar werd het orgel dan in Rotterdam opgehaald en als het seizoen afgelopen was ging het weer naar de eigenaar terug. Dit ging zo door tot dat in 1912 een zekere Blanche uit Veenendaal een paar 52 toets Gasparini's op de reis bracht.

Dhr. Giezen bestelde er ook een, en in 1913 werd het orgel bij hem afgeleverd. Sindsdien heeft er constant een orgel in de molen gestaan, eerst dus de Gasparini, daarna een Bruder en weer later een 49 toets Carl Frei met boeken van Carl Frei en Henk Möhlman.

Tot 1942 heeft dhr. B. Giezen met zijn draaimolen gereisd, daarna werd de zaak overgenomen door zijn stiefzonen die verder zouden gaan reizen onder de naam “ Gebr. Vermolen ”. Helaas werd het exploiteren bemoeilijkt door de tweede wereldoorlog die

inmiddels in alle hevigheid was losgebarsten. Ben Vermolen moest van de bezetters in Duitsland gaan werken, maar daar voelde hij niet zo veel voor en hij dook onder in het circus Giezen van zijn stiefbroer Andries Giezen. Maar toen hij op een dag zich bemoeide met een ruzie tussen de exploitant en enkele bezoekende Duitse militairen werd hij opgepakt.

Dhr. Ben Vermolen werd opgesloten in de gevangenis te Scheveningen en later kwam hij via Vught in het kamp Dachau terecht, waar hij in 1945 door de Amerikanen werd bevrijd. Na de tweede wereldoorlog gingen de Gebr. Vermolen weer met de draaimolen op reis, voor zover dat toen mogelijk was. Er moest in ieder geval eerst een nieuwe woonwagen komen en zo besloten ze om een nieuwe te kopen bij de firma Kip in Soest. Deze wagens bleken daar echter maar liefst f. 2000,-- per meter te kosten en op een dergelijke kostprijs had men niet gerekend. Teleurgesteld keerden ze huiswaarts, maar toch zouden ze snel hun woonwagen hebben, want toen ze op de terugweg door het plaatsje Beesd reden zagen ze bij een aannemer een woonwagen staan. Deze man bleek woonwagens te bouwen voor f 2000,-- niet per meter maar een complete wagen. De Gebr. Vermolen moesten echter wel zélf de assen, veren en wielen leveren. De eerste jaren ná de oorlog waren natuurlijk niet makkelijk voor de kermisexploitanten en het is algemeen bekend dat na die oorlog verschillende kermisattracties niet meer zo'n succes waren, zoals b.v. de Stoomcaroussels. De Gebr. Vermolen wisten zich aardig te redden en in het jaar dat Frans Vermolen in het huwelijk trad werden de zaken uitgebreid. Er werd een rupsbaan gekocht, zodat ze met 2 attracties konden reizen. Later zou Frans Vermolen met de rupsbaan voor zichzelf gaan reizen. Ook Nelis Vermolen was tot zijn huwelijk bij de molen gebleven, maar ook hij ging later voor zichzelf beginnen en een luchtschommel exploiteren. Vanaf die tijd ging Ben Vermolen de draaimolen alleen exploiteren en daar had hij geen enkele moeite mee, want hij ging tenslotte al vanaf zijn negende jaar met zijn stiefvader mee. Dhr. B.M. Giezen was inmiddels in 1948 op 84-jarige leeftijd overleden te Orthen. Hij had in 1914 zijn woonplaats Wageningen verlaten en zich te Orthen gevestigd. Hij had geleefd voor zijn zaak en velen weten nog wel hoe zuinig hij was op zijn draaimolen. Ben Vermolen zou echter deze traditie voortzetten en ook hij werd een graag geziene gast op de Nederlandse kermissen.

Er kwam in die tijd ook een eind aan de oorspronkelijke *romantische* bezetting van de molen, die bestond uit 2 gondels, 2 galawagens, 2 arrensleeën en 16 paarden. Vooral de jeugd wilde meer moderne attributen in de molen, zoals auto's, fietsen en vliegtuigen. Deze attributen werden gekocht bij de firma l'Autopède te Gent en werden voor het eerst in de molen geplaatst op de kermis te Kaatsheuvel in 1957. Hiermee had dhr. Vermolen de primeur voor Nederland.

Het was ook ongeveer in die tijd dat dhr. Vermolen een aanbod kreeg uit Amerika om zijn molen aan een pretpark aldaar te verkopen, maar gelukkig werd door dhr. Vermolen het aanbod resoluut van de hand gewezen. De molen is echter wél in Amerika geweest, maar dan als miniatuur. Dat was in 1961 toen het Ministerie van Economische Zaken een miniatuur liet maken van de draaimolen van Vermolen voor een Hollandse tentoonstelling in New York. Tot ongeveer 1975 heeft Ben Vermolen met de molen gereisd, daarna werd de zaak overgenomen door zoon Johan, die op zijn beurt de familietraditie voortzette. De kermissen die Johan elk jaar bezocht waren: Haren, Hilvarenbeek, Helvoirt, Den Dungen, Moergestel, Waalwijk, Halsteren, Someren, Waspik, Oudenbosch, Rosmalen, Gennep, Berlicum, Grave, Cuyk en Hedel. Ook Tilburg, Eindhoven en Nijmegen werden door deze draaimolen vrij vaak bezocht. Later werd ook de Weihnachtsmarkt te Essen aangedaan. Vroeger had de draaimolen diverse andere vaste plaatsen zoals Kaatsheuvel, Deurne, Maastricht, Horst, Groesbeek, Gorinchem, enz., maar hier kwam een einde aan bij het veranderen van het pachtsysteem.

De plaats die waarschijnlijk het meest bezocht werd is de paardenmarkt te Hedel in november. Dit was voor de molen ook de laatste kermis in Nederland. Van deze paardenmarkt

te Hedel valt nog een leuke anekdote te vertellen uit de tijd dat de zaak nog onder leiding stond van dhr. B.M. Giezen. In die tijd was niet iedereen ingenomen met de komst van de molen, vooral niet de geestelijke instanties. Op zondag werd er op de preekstoel verkondigd dat de duivel in de molen zat en het werd de gelovigen dan ook verboden een ritje in de draaimolen te maken. De kinderen namen dit anders op en toen dhr. Giezen op een dag bij zijn molen aankwam zag hij diverse kinderen op hun knieën voor de molen zitten. Op zijn vraag wat ze daar deden wisten de kinderen hem te vertellen dat ze keken waar de duivel ergens zat.

Eind 1985 kreeg Vermolen een aanbod om met zijn draaimolen deel te nemen aan de Wereldtentoonstelling in Vancouver. Het werd in eerste instantie een moeilijke beslissing, want kermissen waar je al 60 tot 90 jaar komt sla je niet zo maar een jaar over. Daarom werd besloten om met de vele reserve - onderdelen een tweede draaimolen te bouwen die dat ene jaar alle vaste kermissen kon bezoeken. Begin april ging de oude draaimolen in containers op transport naar Canada en begon de andere molen zijn eerste reis op de Nederlandse en Duitse kermissen. Helaas is de originele draaimolen nooit meer uit Canada teruggekeerd. Door privé-omstandigheden zag Vermolen zich genoodzaakt de meer dan 120 oude draaimolen in Canada ter verkoop. Een gedeelte van de reisroute in Nederland en Duitsland werd overgenomen door de andere molen die momenteel geëxploiteerd wordt door de firma W. Brinksma - Vermolen uit 's-Hertogenbosch.

's-Hertogenbosch, Kermis 1995.
